

Skipanarligar fortreytir og føroysk stjórnarviðurskipti

Institutional Conditions and Faroese Governments

Fróðskaparrit 68 (2022): 87-110
©The Author(s) 2022 Open Access under Creative Commons by Attribution License. Use, distribution and reproduction are unrestricted. Authors and original publication must be credited.
www.frodskapur.fo

Hallbera West, ph.d., adjunktur, Søgu- og samfelagsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya¹

Abstract

Political Parties are complex organisations with different tasks and roles. It is clear that political parties solve important tasks in the Faroese democratic system. This article focuses on the political parties, the party system, and Faroese governments. The article builds on the assumption that institutional settings influence the conditions for government activity. The article identifies factors for the Faroese system like a multi-party system with a weak political centre and coalition governments with larger policy stretch compared to other political systems, which means potential challenges. The investigation, however, shows that despite these identified factors, the political system has a continuous structure and governments are rather stable at the same time as parties take turns in government coalition formation.

Úrtak

Politiskir flokkar eru felagsskapir við nógvum uppgávum og leiklutum. Tað er greitt, at politiskir flokkar røkja týðningarmiklar uppgávur í føroysku demokratisku skipanini. Sjóneykan verður í hesi grein sett á politisku flokkarnar, flokkaskipanina og føroysk stjórnarviðurskipti. Støði verður tikið í, at skipanarligir karmar ávirka fortreytirnar fyri virksemini við stjórn. Greinin vísir á, at føroyska skipanin er eyðkend av at vera ein fleirflokkaskipan, sum hevur eina veika politiska miðju, og av at landsstýrini aloftast eru samgongustjórnir við størri politikkspenni enn vanligt, ið kann hava avbjóðingar við sær. Kanningin vísir, at hóast hesar torføru treytir, so er flokkaskipanin støðug í bygnaði, og stjórnarviðurskiptini eru eisini rættiliga støðug, samstundis sum flokkar skiftast um at skipa stjórn.

Keywords: Political parties, Multiparty system, Coalition governments, Institutional conditions, Faroe Islands.

¹ E-mail: hallberaw@setur.fo; ORCID ID 0000-0003-0008-0234

Leitorð: Politiskir flokkar, Fleirflokkaskipan, Samgongustjórn, Skipanarligar fortreytir, Føroyar

Inngangur

Politiskir flokkar eru týðandi eindir í demokratiskum skipanum. Henda staðfestingin kemur greitt til sjónar í kendu orðunum hjá E. Schattschneider (1942: 1): “The political parties created democracy, and modern democracy is unthinkable save in terms of the party”. Eisini J. Aldrich (1995) leggur dent á, at fólkaræði uttan politiskar flokkar er ”unworkable”, t.v.s. at tað er trupult at fáa eina demokratiska skipan at virka uttan politiskar flokkar. Stjórnarskipanir siga mangan ikki stórvegis um politiskar flokkar, og tað er eisini galdandi fyri føroysku stýrisskipanarlógina, ið bert sigur, at tingfólk skulu fyrihalda seg til egna sannføring (S: §23).² Tað samsvarar ikki væl við empiriska veruleikan, og tað ger eitt nú K. Heidar greitt: “In practice, however, no one would take this seriously today, and party groups enjoy official recognition in all of the Nordic parliaments in terms of office space, financial contributions and *de facto* control over parliamentary work” (2000: 187).

Eisini í Føroyum eru ymiskar fatanir av politiskum flokkum, og sjálvt í dag kann ein hoyra sjónarmiðið, at tað hevði verið betri, um vit ikki høvdu politiskar flokkar. Tað er trupult at ímynda sær, at føroyska samfelagið er so homogent og uttan ósemjur, sum eitt klassiskt ástøði um fólkaræði í smásamfeløgum vil vera við (Dahl & Tufte, 1973), og tí er helst tørvur á politiskum flokkum at skipa og umboða ósemjurnar. Kortini er greitt, at gransking í mikro-statum vil vera við, at politiskir flokkar ikki eru neyðugir fyri at stjórna (sí nærri tilvísingar í Ackrén & Sundberg, 2019: 20), ella at politiskir flokkar í smásamfeløgum ikki eru stórt meiri enn persónarnir og persónligu netverkini, ið mynda flokkarnar, t.v.s. ikki virka sum politiskir flokkar í vanligari fatan (Veenendaal, 2013). Henda grein tekur støði í, at politisku flokkarnir eru týðningarmiklar eindir í politisku skipanini í Føroyum.

Kanningin setur sjóneykuna á politisku flokkarnar og teirra virksesemi í stjórn. Støði verður tikið í, at skipanarligir karmar ávirka fortreytirnar fyri stjórnarvirksesemi. Í parlamentariskum skipanum eru politiskir flokkar sum heild sterkari samhangandi eindir samanbórið við politiskar flokkar í presidentskipanum. Eisini hava flokkarnir týðningarmiklar uppgávur sum at velja umboð til ymiskar sessir og skipa politiska arbeiðið, bæði á tingi og í stjórn (Müller, 2000).

Kanningarspurningurin í greinini er tí: “Hvørjar skipanarligar fortreytir eyðkenna føroysku politisku skipanina, og hvørja ávirkan hava tær á flokkaskipan og virksemið at skipa stjórn?” Kanningin viðger ikki organisatorisku viðurskiptini hjá politiskum flokkum, ið er eitt stórt evni í sjálvum sær.

² Stýrisskipanarlógin nr. 103 frá 1994 verður stytt til S.

Kanningin kemur fram til, at umframt vanligar avbjóðingar hjá eini fleirflokkaskipan, ið hevur tørv á samgongum fyri at skipa stjórn, so hevur føroyska skipanin fleiri ósemjuásir, eitt størri politikkspenni, veika politiska miðju og harvið heldur torførari fortreytir. Kortini vísir kanningin, at bæði stjórnarviðurskiftini og bygnaðurin í politisku flokkaskipanini er støðug, samstundis sum flokkar skiftast um at skipa stjórn.

Greinin byrjar við at lýsa politisku flokkarnar og politiskar einstaklingar og tær fortreytir, ið hava týðning fyri styrkistøðuna teirra millum. Síðani verður flokkaskipan og siðvenjur viðvíkjandi stjórn viðgjørðar. Aftan á innleiðandi partarnar, íroknað hugsanir um úrslit, kemur parturin um kanningarsnið, og síðani verða úrslitini lögð fram og niðurstøða gjørd.

Politiskir flokkar og einstaklingar

Um okkara leiðir er í dag vanligt, at lond verða stjórnaði av politiskum umboðum, ið fólkið hevur valt eftir demokratiskum reglum. Tað eru framvegis ymiskar fatanir av, hvønn hesi umboð skulu hava fyrilit fyri, tá ið tey á tingi ella í stjórn arbeiða við politiskum málum. Klassiska ósemjan er, hvørt tey eru bundin av áhugamálanum hjá teimum, ið hava valt tey (mandate), ella um tey bert skulu hava fyrilit fyri síni egnu sannføring (independence) (Pitkin, 1967). Í dag er semja um, at tað mest vanliga er, at politisku umboðini, ið vit hava valt á ting, umboða politiskar flokkar. Eitt avgerandi eyðkenni fyri eina demokratiska skipan er, at politisk kapping er um valdið (Dahl, 1971), og at tað eru politisku flokkarnir, ið skipa fyri hesi kapping við at rekruttera og stilla valevnir upp til val, skipa fyri valstríði, stjórna landinum og at virka sum andstøða til stjórnarvaldið (Kosiara-Pedersen & Pedersen, 2016).

Ein vanlig allýsing av politiskum flokkum leggur í minst lagi dent á, at talan er um ein bólk av persónum, ið undir einum felags heiti stilla valevnir upp til val til politiskar savningar. Harafturat er vanlig fatan, at floksheitið er knýtt at ávísari politiskari sannføring og felags politiskum sjónarmiði (Bille, 1997; Epstein, 1967; Sartori, 1976; í Kosiara-Pedersen & Pedersen, 2016: 64). Politiskir flokkar hava sostatt eitt ávíst kunnandi “vørumerki”, ið virkar sum kunningarsnarvegur (information shortcuts) hjá veljarum (Downs, 1957). Politikarar hava tískil áhuga í at vera partur av einum tílíkum “vørumerki” og at stilla upp til val fyri ein politiskan flokk. Tað merkir so eisini, at ein kann vænta, at politikarar hava áhuga í at verja og styrkja “vørumerkið” hjá flokkinum (Kosiara-Pedersen & Pedersen, 2016). Politikarar vilja altíð so ella so fáast við virksemi, ið tey vænta, at veljarin vil lóna teimum fyri á valdegnum (Mayhew, 1974; Mansbridge, 2003).

Skipanarlig viðurskifti, t.d. valskipan, kunnu ávirka, hvussu nógv politiskir einstaklingar arbeiða fyri flokspolitiskum málum ella málum, sum gagna teimum sum einstaklingar. Við øðrum orðum verða politisku umboðini avmarkaði og ávirkaði av kringumstøðunum, sum eru, t.v.s. skipanarligum karmum og galdandi reglum annars (Hall & Taylor, 1996). Ein avgerandi skipanarlig fortreyt er, um valskipanin letur politiska flokkin ella veljaran avgera, hvørji floksumboð

verða vald. Carey & Shugart (1995) leggja dent á, at valskipanir, har veljarin hefur avgerandi orðið, leggja upp til, at valemur brúka meiri orku uppá at styrkja sína egnu persónligu stöðu (cultivate personal reputations) heldur enn at styrkja floksheitið og virði tess. Sieberer (2006) vísir á, at tílíkar valskipanir ikki í sjálvum sær eru nóg mikið til at hótta flokspolitiska lýdnið.

Føroyska valskipanin er ein skipan við sonevndum opnum listum,³ sum merkir, at veljarin og ikki politiski flokkurin avger, hvørji umboð hjá politiska flokkinum verða vald. Tað eru tó flokkarnir, ið avgera, hvørji valemur koma á flokslistan til eitt lögtingsval. Flokkarnir avgera eisini, hvør umboðar flokkin í ymiskum miðlum og á ymiskum pallum í valstríðnum, og teir hava ræði á atgongdini til politiskar sessir á tingi og í stjórn. Eisini er vert at nevna, at politisku flokkarnir fáa tað mesta av almenna politiska stuðlinum, ið verður veittur (West, 2018). Harumframt hefur sonevnda sperrumarkið, ið er 1/33 av atkvøðunum, við sær, at tað er ikki lætt at verða vald sum tingfólk uttanflokka.

Eitt, sum eisini kann ávirka flokslýdni, er, hvussu uppstillingin er skipað. Tað verður ofta ført fram, at desentral ávirkan á uppstilling er meiri demokratisk. Gransking vísir tó á ein samanhag millum flokspolitiska miðsavning, tá um uppstilling til val ræður, og flokslýdni (Sieberer, 2006). Í Føroyum hava lokal valfeløg ávirkan á uppstillingina, men ikki eins stóra við bert einum valdømi, sum tá talan var um fleiri valdømir (Jákupsstovu, 2013).

Yvirskipað sæð tykist í føroysku skipanini at vera ein ávís javnvág millum valdsstöðuna hjá politiska flokkinum og einstaka politikaranum, og at tað helst loysir seg best hjá floksumboðunum at hava fyrilit fyri flokkinum, ið tey eru partur av. Greinin tekur tí støði í, at politikarar virka sum umboð fyri politiskar flokkar, og at tað eru politisku flokkarnir, ið eru týðningarmiklastu eindirnar í føroyska politiska virkseminum. Sostatt er væntandi, at tað í øllum førum í ein ávísan mun ber til at fata føroysku flokspolitisku eindina sum ein sonevndan kollektivan leikara.

Politisk flokkaskipan

Føroyska politiska flokkaskipanin er dømi um eina fleirflokkaskipan, ið ofta er úrslit av sonevndari lutfalsvalskipan (PR). Valskipanin nýtir reglu um lutfall, tá ið talið av sessum í lögtinginum verður býtt eftir talinum av atkvøðum (Lóg nr. 49 frá 1978 um val til Løgting, seinast broytt í 2020). Telji- og roknihátturin, ið verður nýttur til at umrokna talið av atkvøðum til talið av tingfólkum, er ”størsti brøkur”.⁴ Í dag verða 33 tingfólk vald í Løgtingið, og hesi umboð verða vald í

³ Valskipanin við loyniligum vali, flokslistum og lutfalsvali stavar frá 1906, meðan skipanin við opnum listum kom við broyting í vallógini í 1966. Nærri í Jákupsstovu, 2006: 2.4 og Sølvará, 2002.

⁴ Núverandi roknihátturin ”størsti brøkur” varð broyttur frá ”d’Hondt” við broytingaruppskoti til lógaruppskot nr. 141/2009. Hesin roknihátturin hefur eisini áður verið nýttur. Grundgevingin í nevnda broytingaruppskoti fyri størsta brøki er, at roknihátturin

einum valdømi. Tað skal nevast, at um ein tekur støði í regluni hjá Taagepera & Shugart (1989) um, at hóskaði tingfólkatal er kubikkroftin av fólkatalinum, so er talið 33 heldur lágt sett. Kubikkroftin av fólkatalinum 53.686 (1. desember 2021) gevur út við 38 tingsessir. Broytingin frá sjei til eitt valdømi varð samtykt og sett í verk áðrenn valið í 2008.⁵

Politisku flokkarnir eru í dag 7 í tali. Tað hava verið fleiri broytingar í flokkaskipanini, ið hevur fleiri enn 100 ár á baki. Fyrstu føroysku politisku flokkarnir, Sambandsflokkurin og Sjálvstýrisflokkurin, hava innan-parlamentariskan uppruna, t.v.s. at lótingsfólk funnu saman í tveir tingbólkar, og hesir flokkar stava formliga frá ávikavist 1906 og 1909. Politiskar ósemjur um viðurskiftir við Danmark var ósemjuásin, ið fekk týðning fyri byrjanina til føroyska flokspolitiska søgu. Vinstra-høgra býtispolitiska ósemjuásin gjørdist virkin í flokspolitiskum høpi við stovnanini av Javnaðarflokkinum í 1925, ið samstundis var fyrsti føroyski flokkurin við uttan-parlamentariskum uppruna. Henda ósemjuásin varð síðani styrkt við stovnanini av borgaraliga vinnuflokkinum í 1932, ið seinni gjørdist til Fólkaflokkin.

Politiska málið um loysing frá Danmark, knýtt til ósemjuásina um viðurskiftir við Danmark, varð av álvara partur av føroyskum flokspolitikki, tá ið Tjóðveldisflokkurin kom afturat í 1948. Tjóðveldisflokkurin vildi mótmæla, at úrslitið av fólkataktvøðuni í 1946 gjørdist Heimastýrisskipanin. Í dag hava umframt nevndu fimm flokkar eisini tveir nýggjari smærri flokkar umboð á tingi, Miðflokkurin og Framsókn. Fleiri aðrir flokkar hava eisini roynt seg við ymiskum úrslitum.⁶ Umframt nevndu ósemjuásir eru hesir báðir síðst nevndu flokkar stovnaðir sambært eini liberal-konservativari ás. Ein onnur klassisk ósemjuás er miðstaðurin móttvegis útjaðaranum, men hóast ósemjur av hesum slag eru sera sjónligar í føroyskum politikki, so eru ikki dømir um flokkar á tingi í dag, ið eru stovnaðir við støði í tilíkkum ósemjum. Vit síggja í valúrslitum, at tað kann vera rættiliga stórir munur á undirtøku frá veljarum til ymiskar flokkar alt eftir, um veljarin býr í miðstaðarøkinum ella uttanfyri. Vit mangla vísindaligar uppgerðir, sum fevna um longri tíðarskeið, fyri at siga nakað greitt um hesa gongd. Ein vanlig lýsing av føroysku flokkaskipanini er krossmyndin við loysing/sambands- og vinstra/høgraás, sí mynd 1. Myndin vísir, at flokkaskipanin hevur eina heldur veika politiska miðju, tí at størri politisku flokkarnir eru staðsettir í hvør sínum horni. Talið av politiskum flokkum tykist eisini høggt fyri so lítt politiska skipan, so møguliga er ein avbjóðing eisini við sonevndari politikari sundurpetting (fragmentering).

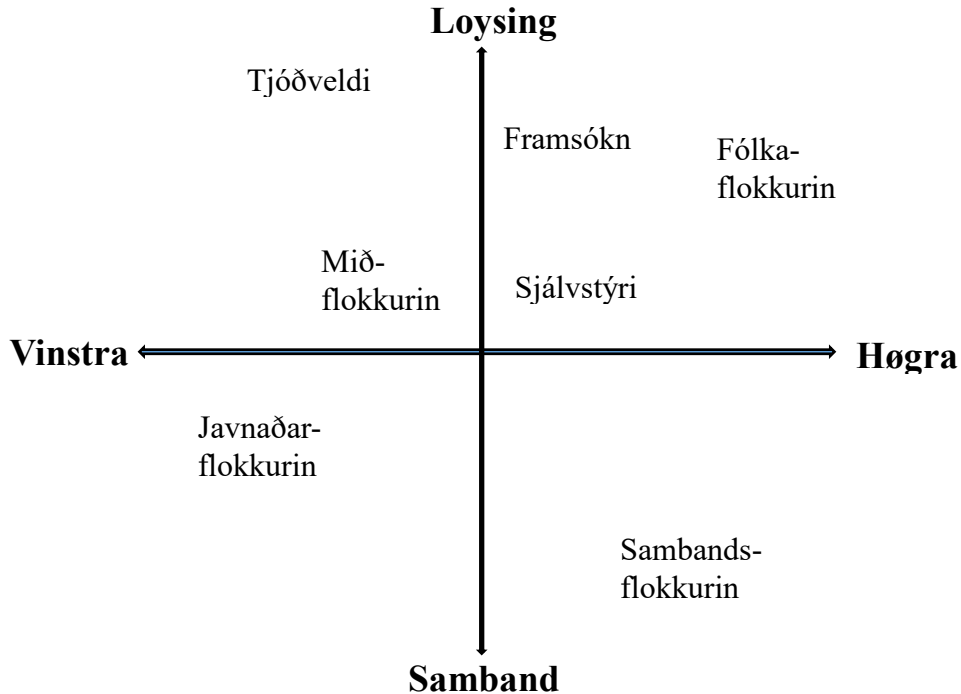
betur tryggjar, at flokkar, ið fáa atkvøður beint oman fyri "sperrumarkið", fáa umboðan á ting, t.v.s. at hesin háttur verður mettur at vera ein fyrimunur fyri smærri flokkar.

⁵ Tá gjørdist talið fyri tingfólk fast, og talið gjørdist 33.

⁶ Líknandi tekstbrot er í West (2020a) og byggir á Jákupsstovu (2006: kap. 2); Sølvará (2002); Wang (1964). Sí fleiri upplýsingar um føroyska flokspolitiska søgu í hesum og øðrum keldum.

Mynd 1.

Vegleiðandi mynd av føroysku flokkaskipanini í dag út frá loysing/sambands- og vinstra/høgraásum⁷

Árstølini fyri nær nevndu flokkar vórðu stovnaðir vísa, at kenda útsøgnin hjá Lipset & Rokkan (1967) um, at flokkaskipanin “frysti” um ár 1920, ikki er galdandi fyri føroysku skipanina. Í 1920 varð atkvøðurættur og tilhoyrandi mobilisering av veljarabólkum komin á mál í flestu londum. Ackrén & Sundstrøm (2019: 21) vísa á, at fyri skipanir við sjálvræði, sum t.d. ta føroysku, er ein fullfíggað flokkaskipan treytað av, at sjálvræði er stovnsfest við lóggávuvaldi. Fyri føroysku flokkaskipanina kom sjálvræði í gildi við Heimastýrisskipanini í 1948. Væntandi er tí, at tað ber til at tosa um, at føroyska flokkaskipanin “frysti” seinast í 1940-árunum. Tað er samstundis greitt, at nýggjar ósemjur framvegis kunnu fara at elva til broytingar í føroysku flokkaskipanini, eins og vit hava sæð í øðrum londum. Tað er eisini galdandi, um Føroyar fáa eina skipan við fullveldi.

Politiskir flokkar og samgongustjórn

Føroyska politiska skipanin er dømi um eina parlamentariska skipan. Í tílíkum skipanum velur veljarin politisku umboðini á ting, men síðani er tað

⁷ Henda myndin av flokkaskipanini og ein nærri viðgerð er í West (2018).

tingið, t.v.s. lögtingið, ið velur stjórnina, t.v.s. landsstýrið (S: §§ 29 og 30). Við øðrum orðum kunnu politiskir flokkar ikki beinleiðis tryggja sær stjórnarvald við at vinna eitt val (meira í Strøm, 2003; West, 2018). Í eini fleirflokkaskipan sum teirri føroysku verður ein stjórn vanliga skipað sum ein samgonga av fleiri politiskum flokkum. Í Føroyum er ein formlig innsetingarregla í gildi, tí tingið atkvøður um val av løgmanni (S: §28), men tað eru samgongusamráðingar eftir valið, ið avgera úrslitið av hesi atkvøðugreiðslu. Síðani setur lögmaður formliga landsstýrisfólk, men í veruleikanum avgera politisku flokkarnir í samgonguni hvør sær, hvørji landsstýrisfólkini skulu vera.

Tað, sum er galdandi fyri politiskar flokkar í samgongustjórn, er, at hóast flokkar fremja politikk saman, so standa flokkarnir hvør sær til svars yvir fyri veljarunum (Strøm, Müller & Smith, 2010). Vansin fyri ein samgonguflokk er tí, at flokkurin kann missa yvirlit og stýring við, hvat ein annar samgonguflokkur ger á einum øðrum málsøki (Laver & Shepsle, 1996), og tað kann veljarin revsa flokkin fyri á valdegnum. Tað er greitt, at ein skipan við fleiri ósemjuásam hefur størri avbjóðingar, tá samgongustjórn skal skipast. Flokkarnir mugu skipa stjórn saman við flokkum, ið á einari ella tveimum ósemjuásam hava grundleggjandi øðrvísi politisk sjónarmið. Tað merkir, at flokkarnir støðugt mugu gera semju tvørtur um ósemjuásir. Væntast kann tí eisini, at flokslýdni er ein størri avbjóðing, tá fleiri flokkar eru í stjórn, og politikkur skal førast. Harvið er væntandi, at føroyskar samgongur eru óstøðugari enn í skipanum við betri fortreytum fyri flokslýdni.

Hesar fortreytir tala tí fyri at nýta sonevndar “ovurstórar” stjórnir í Føroyum, t.v.s. at flokkar deila stjórnarvaldið við fleiri flokkar, enn neyðugt er, fyri at tryggja meirilutan í tingfólkatali. Tað er vanlig fatan, at “ovurstórar” stjórnir ofta standast av, at trupulleikar eru við flokslýdni (Sieberer, 2006). Vanliga meginreglan fyri skipan av samgongum er “minst vinnandi samgongan” (Riker, 1962), t.v.s. at samgongur verða skipaðar við so fáum flokkum sum gjørligt. Tað verður ikki mett at vera skilvís atferð, at flokkar eru sinnaðir at gjalda meira enn neyðugt fyri at koma við í stjórn. Tað kann vera kostnaður í politikkvartalum ella í sessum.

Við støði í hesum kann tað undra, hví minnilutastjórnir eru vorðnar vanligari í dag enn fyrr (Thürk, Hellström & Döring, 2021). Tí hví skal ein flokkur velja at stuðla eini stjórn uttan at fáa fyrimunirnar av sessunum, ið fylgja við? Ein møgulig frágreiðing er, at vanliga verður tað mett kostnaðarmikið fyri ein flokk at luttaka í stjórn. Tað er trupult at stjórna, og veljarin revsar vanliga flokkar fyri framd mistøk (Narud & Valen, 2008). Ein sonevndur stuðulsflokkur kann sleppa sær undan hesum við at siga fyrimunirnar við stjórnarsessum frá sær og kortini framvegis ávirka førda politikkin, t.v.s. at røkka politikk-málum sínum. Samstundis er greitt, at ein minnilutastjórn er treytað av, at tað ber til hjá flokkum, ið ikki hava sæti í stjórn, at ávirka førda politikkin. Minnilutastjórnir hava ikki altíð verið høgt í metum, men gransking hefur víst á gott virkisfæri (Green-Pedersen, 2001).

Í fýroysku skipanini er siðvenja, at samgongustjórnir verða skipaðar sum meirilutastjórnir, hóast tað formliga er møguligt at skipa minnilutastjórnir. Negativa skipanarreglan er í gildi, t.v.s. at ein stjórn ikki nýtist at hava ein meiriluta við sær, so leingi sum hon ikki hevur ein meiriluta ímóti sær. Henda regla kom ikki í gildi í Fýroyum fyrr enn saman við nýggju Stýrisskipanarlógini í 1995 (sbrt. §28,3), og tað vil siga, at reglan kom í gildi langa tíð eftir, at politisku flokkarnir vóru stovnaðir, og politisku siðvenjurnar vóru mentar. Tað eru eisini aðrar skipanir enn tann fýroyska, ið hava negativa skipanarreglu í gildi, uttan at tað endar við minnilutastjórn. Rasch (2011) vísir á, at hóast øll fimm statsparlamentini í Norðurlondum virka undir hesi negativu skipanarregluni, so eru ymiskar siðvenjur galdandi. Ísland og Finland hava vanliga meirilutastjórn, meðan Skandinavisku londini eru kend fyri minnilutastjórn. Rasch leggur dent á, at tað, sum hevur týdning, tá vit tosa um siðvenju fyri minnilutastjórn, er lítlari sonevndari politiskari sundurpetting, og at skipanin hevur ein stóran politiskan flokk staðsettan í miðjuni í flokkaskipanini, t.v.s. hevur eina sterka politiska miðju. Tað hevur fýroyska flokkaskipanin ikki, og væntandi er tí, at 7 politiskir flokkar í so lítlari skipan er lutfalsliga høgt tal. Í fýroysku skipanini er heldur ikki siðvenja at taka andstøðuna við í politisku ráðleggingina, og sonevndar breiðar semjur eru heldur sjáldsamar. Tí hevur tað týdning fyri politisku flokkarnar at fáa atgongd til stjórnarsessir fyri at fáa ávirkan á politisk mál. Samanumtikið kann væntast, at nevndu fortreytir viðføra avbjóðingar at tryggja politiska samstarvið og harvið meiri óstøðug stjórnarviðurskifti. Tað vil eisini siga, at ovurstórar stjórnir helst eru meiri sannlíkar enn minnilutastjórnir.

Kanningarsnið

Henda grein snýr seg sum sagt um, hvønn týdning teir skipanarligu karmarnir og fortreytirnar annars hava fyri fýroysku flokkaskipanina og stjórnarvirksemið. Dátur eru savnaðar við tí endamáli at vísa á, hvat er galdandi fyri fýroysku skipanina umframt at vátta ella avsanna áður lýstu væntanir, t.v.s. at flokkaskipanin “frysti” eftir at skipan við heimastýri varð sett í verk, at avbjóðingar eru við flokkslýdni í fýroysku skipanini, og at stjórnarviðurskifti kunnu vera óstøðug.

Viðvíkjandi fýroysku politisku flokkaskipanini so eru dátur fyri veljaraundirtøkuni hjá flokkunum nýttar til at avdúka støðugleika og til at kanna, um broytingar hendu, eftir at skipanin við heimastýri varð sett í gildi í 1948. Fyri at meta um hvussu støðugir veljararnir eru, kanni eg eisini veljarasveiggj, t.e. hvussu veljarar flyta millum flokkar millum valini. Veljarasveiggj verður roknað út eftir leistinum hjá altjóða WHO Governs dátusavninum eftir frymlinum $TEV = \sum |V_{i,t} - V_{i,t-1}| / 2$. Viðvíkjandi tali av flokkum og politiskari sundurpetting verður kenda mátið fyri effektivar politiskar flokkar (effective parties) roknað sambært frymlinum hjá Laakso & Taagepera fyri sundurpetting í tingum:

$ENPP=1/\Sigma s_i^2$ (Rasch, 2011; West, 2018). Fyri at meta um støði av hesum tølum verður borið saman við Norðurlond.

Viðvíkjandi stjórnarviðurskiftum so kanni eg, hvørjir semjuásir hava verið, tá ið flokkar hava skipað samgongu, hvørjir flokkar vanligu skipa samgongu, hvussu ofta samgongur eru skipaðar sum meirilutastjórnir, og støðugleiki verður settur eftir, um stjórnirnar sita heil valskeið. Samgongutíðarskeið verða gjørd upp í miðaltølum, og hvørt skeið við heilum og/ella hálvum tølum, t.d. 2, 3 ella 1,5.

Dátur um valhagstøl og samgonguskjøl og upplýsingar um stjórnir og politiskar flokkar eru fingin til vega frá dátugrunnum hjá Hagstovuni (www.hagstova.fo) og heimasíðuni hjá Landsstýrinum (www.tinganes.fo). Avmarkaða dátusavnið hjá Hagstovuni viðvíkjandi vali hevur gjørt, at bókmentir eisini eru nýttar. Upplýsingar um útrokningar og ítøkiligar dátur eru eisini tøkar í sambandi við hvørja kanning sær, sí myndir og talvur í greinini. Dátur til nevndu samanberingar eru frá dátusavninum: “WHO GOVERNS in Europe and beyond”, og tað tilfarið er tøkt á: whogoverns.eu.

Úrslit

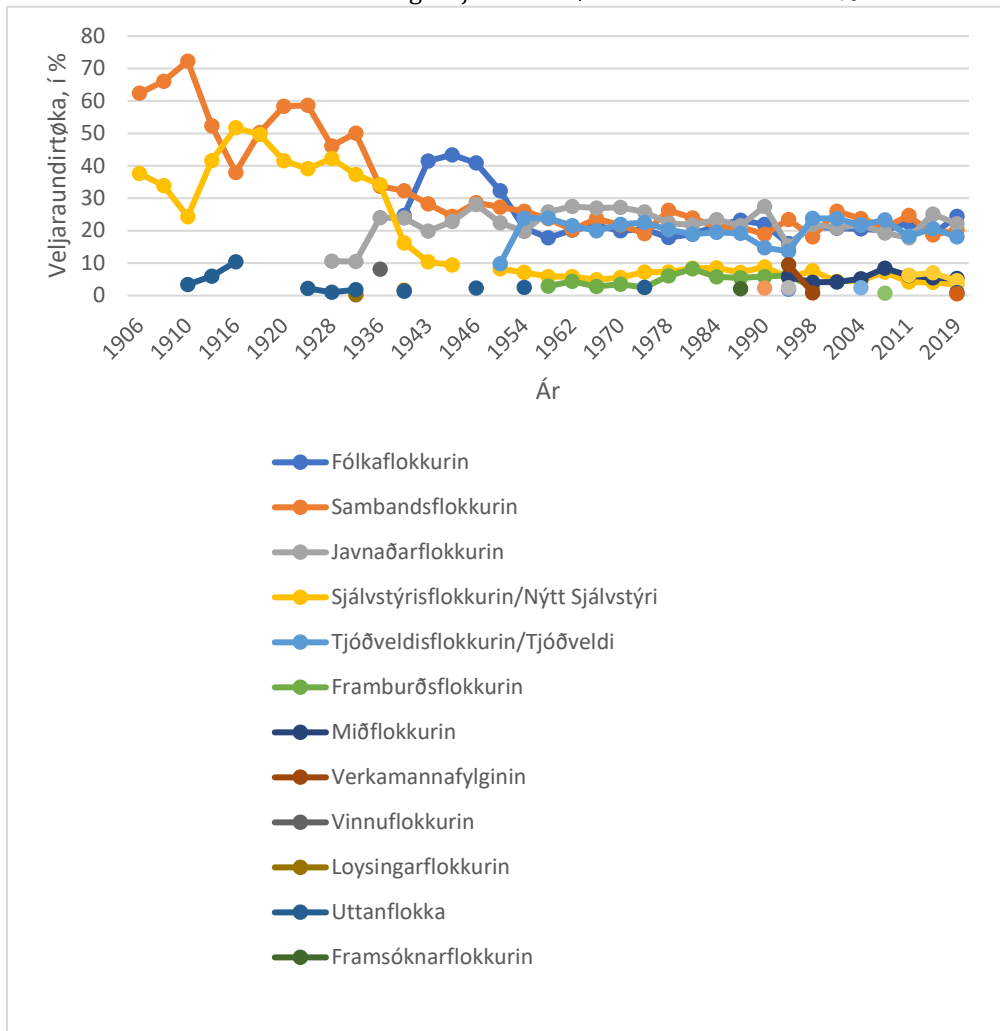
Í hesum partinum verða úrslitini lögð fram. Fyrst er tað veljaraundirtøkan hjá politisku flokkunum, úrslitini fyri veljarasveiggj og talið av effektivum politiskum flokkum og harvið støði undir politisku sundurpettingini. Síðani koma úrslit fyri flokkar í stjórn, semjuásir og samgongur.

Flokkaskipan við støðugari veljaraundirtøku

Í dag eru sjeý politiskir flokkar í føroysku politisku flokkaskipanini. Fleiri broytingar hava tó verið yvir tíð eins og vit síggja á mynd 2. Myndin vísir veljaraundirtøkuna hjá flokkunum síðani vit fingur flokspolitiska skipan og til í dag. Myndin vísir, hvussu skipanin er broytt gjøgnum tíðina, men hon vísir eisini eina rættliga støðuga flokspolitiska gongd síðani 1954, t.v.s. stutt eftir 1948, og til í dag. Á myndini síggjast fyra rættliga støðugir javnt stórir politiskir flokkar og nakrir smærri flokkar. Veljaraundirtøkan hjá teimum fyra størru flokkunum hevur verið millum áleið 18 og 27 % hvør í hesum tíðarskeiði á meiri enn 60 ár, meðan veljaraundirtøkan hjá smærru flokkunum hevur verið undir 9 % hvør. Tó skal leggjast afturat, at hesir smærru flokkarnir eru ikki teir somu, men skiftandi flokkar. Tað broytir kortini ikki myndina av bygnaðinum í flokkaskipanini, har fyra stórir flokkar virka sum eitt slag av buli. Nakað av órógvu og nakrar størri broytingar eru eisini at síggja í tíðarskeiðinum við kreppu í 1990-árunum, men myndin vísir eisini, at tað javnaði seg aftur.

Mynd 2.

Politiskir flokkar og veljaraundirtøka frá 1906 til 2019 í %

Kelda til valúrslit: Løgtingið, bind 3: 78 og Hagstova Føroya (IB10010).

Myndin av støðugari flokkaskipan sæst eisini í nýggjari tíð, um vit hyggja at býtinum av tingsessum fyri seinastu valskeiðini. Í tíðarskeiðinum 1998-2019 fingu teir fýra størri flokkarnir 6-8 sessir hvør, meðan smærru flokkarnir fyri tað mesta hava fingið 1-2 tingsessir hvør, sí talvu 1.

Talva 1.

Politiskir flokkar og tal av tingsessum 1998-2019

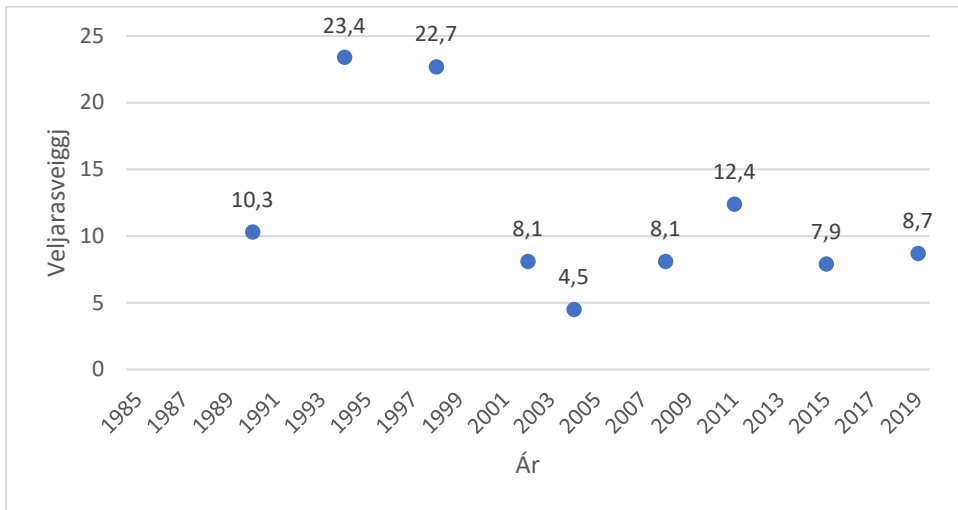
Politiskur flokkur	1998	2002	2004	2008	2011	2015	2019
Fólkaflokkurin (A)	8	7	7	7	8	6	8
Sambandsflokkurin (B)	6	8	7	7	8	6	7
Javnaðarflokkurin (C)	7	7	7	6	6	8	7
Sjálvstýri (D)	2	1	1	2	1	2	1
Tjóðveldi (E)	8	8	8	8	6	7	6
Framsókn (F)	-	-			2	2	2
Miðflokkurin (H)	1	1	2	3	2	2	2
Í alt	32	32	32	33	33	33	33

Kelda: Líknandi talva er í West (2021a).

Hóast flokkarnir hava rættiliga støðuga veljaraundirtøku, so merkir tað ikki neyðturviliga, at sami veljari velur sama flokk val eftir val. Vit vita frá øðrum londum, at veljarin er vorðin meiri óstøðugur og hevur lyndi til at flyta sína atkvøðu frá einum flokki til ein annan millum val (Bergman & Strøm, 2011). Fyri at kanna hvussu støðugir veljararnir eru, verður áður nevnda mát fyri veljarasveiggj (electoral volatility) nýtt (sí part um kanningsarsnið). Á mynd 3 eru tøl fyri veljarasveiggj í Føroyum fyri valini í tíðarskeiðinum 1990-2019. Tølini vísa, at veljarasveiggini í Føroyum hava verið skiftandi í hesum tíðarskeiði. Áhugavert er at síggja, at veljarasveiggini vóru ógvusligari undir kreppuni í 1990-árunum, men at sveiggini áðrenn og síðani hava verið rættiliga avmarkaði.

Mynd 3.

Mát fyri veljarasveiggj (electoral volatility) í Føroyum 1990-2019

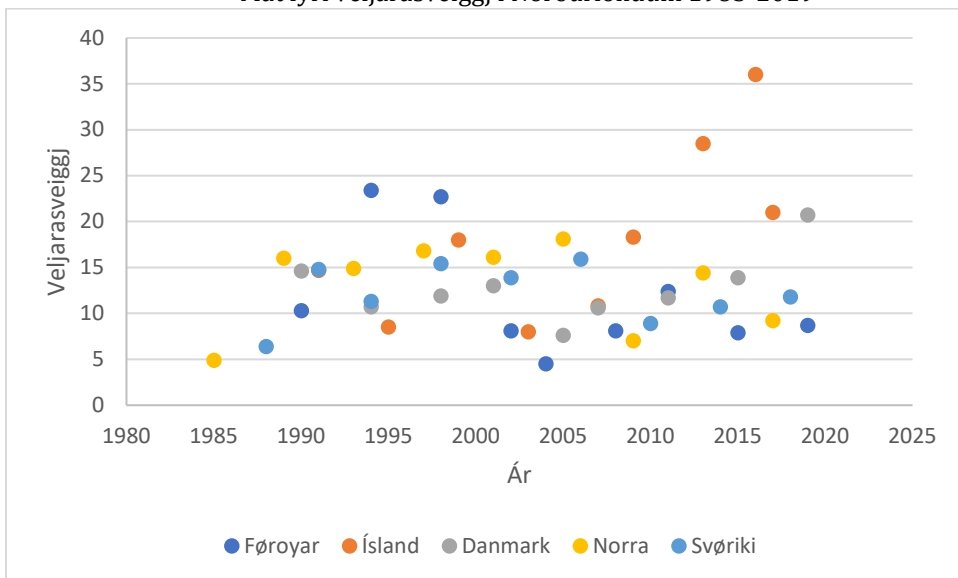

Kelda: Tøl eru roknaði við formula: $TEV = \frac{\sum |V_{i,t} - V_{i,t-1}|}{2}$. Dátusavnið: “WHO GOVERNS in Europe and beyond, PSGo” (Electoral volatility).

Fyri at meta um tølini fyri veljarasveiggini eru høg ella ikki, ber til at samanbera við onnur lond. Í mynd 4 síggjast føroysku tølini fyri veljarasveiggj saman við tølum fyri Norðurlond.

Mynd 4.

Mát fyri veljarasveiggj í Norðurlondum 1985-2019

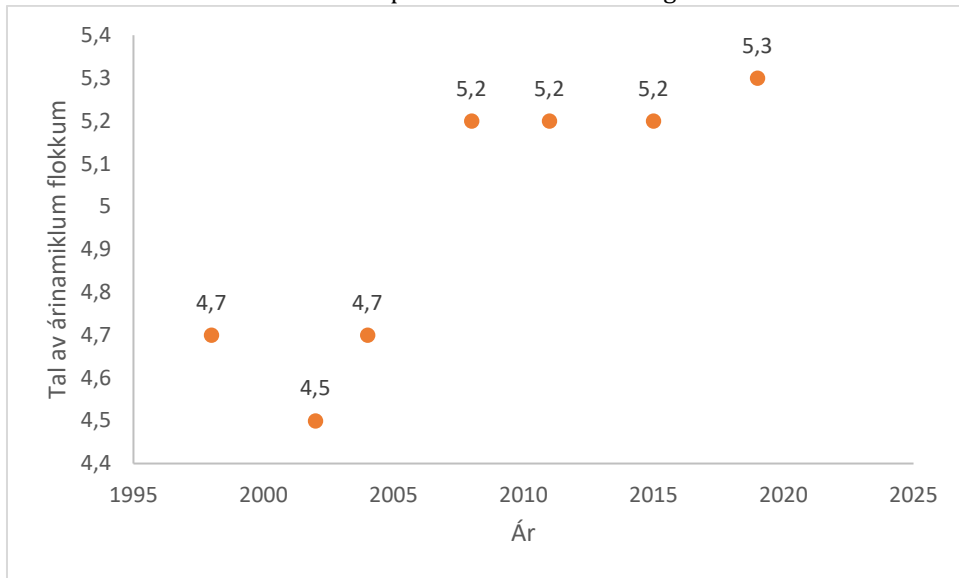
Kelda: Sí mynd 3.

Á hesi mynd sæst, at føroyska veljarasveiggið í 1990-árunum liggur ovast, men at tøluni annars eru lík við tøl fyri onnur Norðurlond. Áhugavert er eisini at síggja, at eftir nýggjastu tølunum er tað Ísland, sum liggur serstakliga høgt (væl hægri enn tey føroysku í 1990-árunum). Eisini Danmark liggur ovarlaga, meðan føroysku tøluni liggja niðarlaga.

Talið av politiskum flokkum, 7 í tali, er eins og áður nevnt rættiliga høgt fyri so lítt skipan. Tó er tað ikki bert ein spurningur um at telja, hvussu nógvir politiskir flokkar eru í eini flokkaskipan. Vanligt er at rokna talið av sonevndum effektivum politiskum flokkum, ið síðani kann nýtast sum grundarlag fyri at bera lond saman (sí partin um kanningarsnið). Talið sigur nakað um stigið hjá politisku sundurpettingini (fragmenteringini). Ein útrokning fyri Føroyar vísir virðir millum 4,5 og 5,3 fyri effektivar flokkar í tinginum, sí mynd 5.

Mynd 5.

Tal av effektivum politiskum flokkum í tinginum 1998-2019

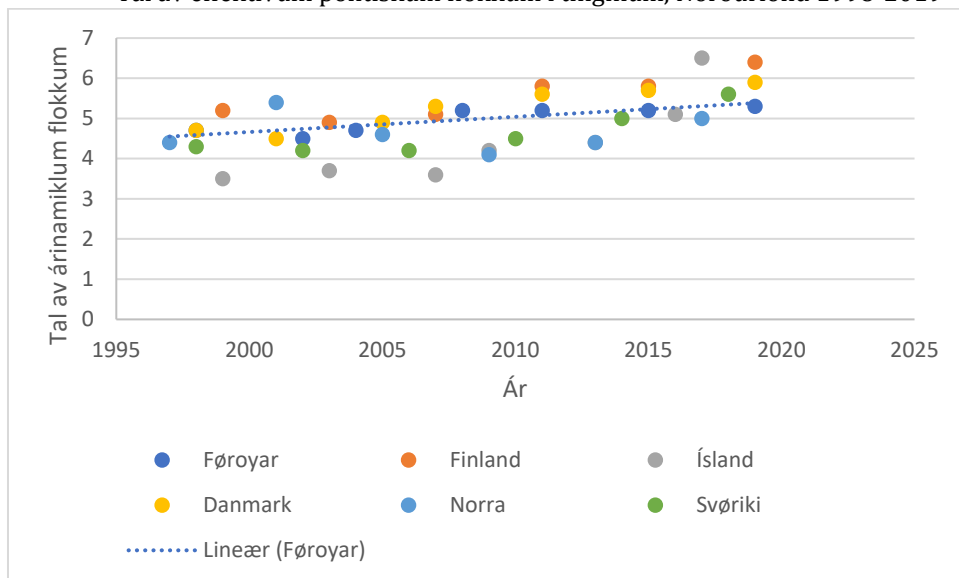

Kelda: West 2018: table 4.3 dagført við talinum fyri 2019.

Samanborið við onnur Norðurlond, sí mynd 6, sæst, at politiska sundurpettingin er størri í Finlandi enn í Føroyum, meðan hon í Íslandi er minni. Felags fyri hesi trý londini er, at siðvenja er at skipa stjórn sum meirilutastjórn. Tó liggur Danmark hægri, enn ein kundi væntað, tá talan er um skipan við sterkari siðvenju fyri minnilutastjórn.

Mynd 6.

Tal av effektivum politiskum flokkum í tinginum, Norðurlond 1998-2019

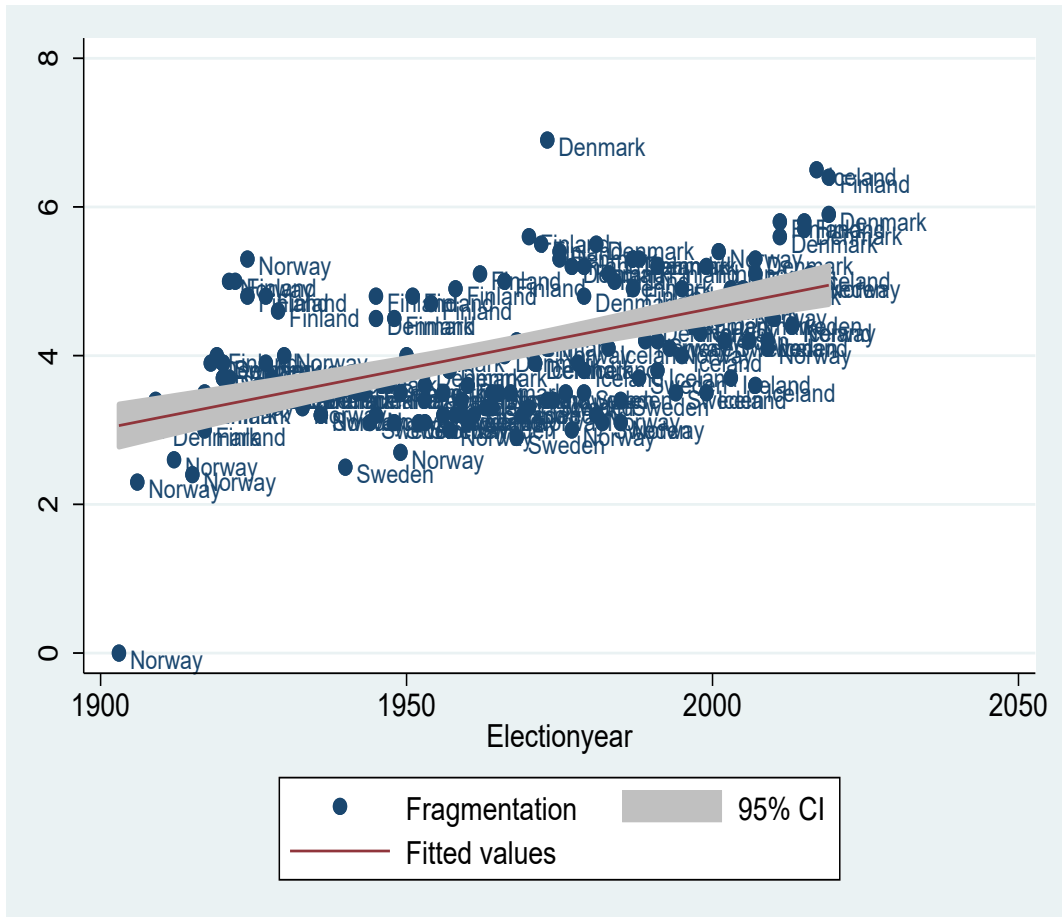

Kelda: Who Governs dátusavnið (Effective number of parliamentary parties).

Munur er á tíðarskeiðunum, men yvirskipað og sæð yvir eitt longri tíðarskeið tykist rættiliga greitt, at sum heild er politiska sundurpettingin í øllum londunum økt, sí mynd 7.

Mynd 7.

Politísk sundurpétting/tal av effektivum politiskum flokkum í tinginum,
Norðurlond yvir tíð

Kelda: WHO GOVERNS dátusavnið (Effective number of parliamentary parties).

Søguligu miðaltølini í talvu 2 vísa, at talið fyri effektivar flokkar er munandi hægri fyri Finnland enn fyri Ísland. Ábendingar eru tó um, at tað er broytt, um hugt verður eftir nýggjasta einstaka talinum. Í Íslandi er talið hækkað nógv og liggur nú javnt við talið fyri Finland. Felags fyri øll hesi londini er, at nýggjastu virðini eru hægri enn søguligu miðaltølini.

Talva 2.

Tal av effektivum politiskum flokkum í tinginum, miðal søguligt mát og nýggjasta mát fyri Norðurlond

Lond	Tal av effektivum flokkum, miðal	Nýggjasta mát
Finland	5,0	6,4 (2019)
Ísland	3,9	6,5 (2017)
Danmark	4,3	5,9 (2019)
Norra	3,6	5 (2017)
Svøríki	3,5	5 (2014)

Kelda: WHO GOVERNS dátusavnið (Effective number of parliamentary parties).

Samanumtikið er føroyska flokkakipanin rættiliga støðug, og til ber at siga, at hon “frysti” eftir at menning av valrætti, mobilisering av veljarabólkum og skipan av føroyskum sjálvræði við lóggávuvaldi varð sett í verk við Heimastýrslógini í 1948. Ein ávís útskipting í bólkinum av smærri flokkum hevur verið, men nýggir flokkar og valúrslit hava enn ikki ført til grundleggjandi broytingar í flokkaskipanini eins og vit hava sæð tað í øðrum londum (Demker & Svásand, 2005). Órógv var í skipanini í sambandi við kreppuna í 90-árunum, men tað javnaði seg aftur. Í nýggjari tíð hava veljarakanningar verið, ið benda á broytingar í undirtøkuni hjá størri flokkunum, men enn hevur einki valúrslit víst, at so er.

Samgongustjórn við størri politikspenni

Mynd 2 av veljaraundirtøkuni hjá politisku flokkunum vísir, at tað ikki er komið fyri síðani 1932, at ein politiskur flokkur hevur fingið meiri enn helmingin av atkvøðunum og harvið einsamallur kann avgera at skipa stjórn. Stjórn í Føroyum verður eins og áður nevnt skipað sum samgongustjórn og flokkar mugu tískil finna semju við aðrar flokkar um at skipa stjórn.

Tað er helst væl kent, at tað eru ávísir flokkar, ið samstarva oftari enn aðrir, og at summir flokkar hava verið løgmanflokkar í fleiri førum. Ein kanning av 27 samgongum síðani 1948, íroknað hana sum stjórnar í dag, vísir, at tað eru trýggir flokkar, ið hava havt leiðsluna, t.v.s. løgmann. Tað er Fólkaflokkurin (5 samgongur), Sambandsflokkurin (10 samgongur) og Javnaðarflokkurin (12 samgongur). Verður hugt at, hvussu nógvum samgongum størri flokkarnir hava verið í, so hava Fólkaflokkurin (16) og Javnaðarflokkurin (16) verið í flest samgongum og í hølunum á teimum Sambandsflokkurin (15), meðan Tjóðveldisflokkurin (12) liggur eitt vet lægri umframt tað, at hesin flokkur hevur ikki roynt seg sum løgmanflokk. Sjálfstýrisflokkurin hevur sum tann einasti av teimum smærru flokkunum verið við alt tíðarskeiðið og er eisini tann flokkurin,

ið oftast hevur verið samgonguflokkur, heili 17 av 27 samgongum. Miðflokkurin, sum fyrstu ferð kom á ting í 1994, hevur verið við í 4 samgongum, og Framsókn varð partur av samgonguni, ið varð skipað eftir valið í 2015.

Fyri føroysku skipanina er avbjóðingin at skipa samgongustjórn á ein hátt enn størri enn í øðrum skipanum við samgongustjórn, tí flokkarnir mugu gera semju tvørtur um báðar ásirnar í føroyskum politikki fyri at kunna skipa stjórn. Ein uppgerð yvir semjuásirnar vísa, at tær hava verið skiftandi. Í summum tíðarskeiðum hava flokkar gjørt semju tvørtur um ásina vinstra-høgra og aðrar tíðir tvørtur um ásina loysing og samband, sí yvirlit í talvu 3.

Talva 3.

Yvirlit yvir semjuásir fyri skipan av stjórn síðani 1950 býtt í 10 ára skeið

Tíðarskeið	Høvuðssemjuás
1950-árin	Skiftandi: Vinstra-Høgra Loysing-Samband
1960-árin	Vinstra-Høgra
1970-árin	Skiftandi: Vinstra-Høgra Loysing-Samband
1980-árin	Loysing-Samband
1990-árin	Skiftandi: Loysing-Samband Vinstra-Høgra
2000-árin	Skiftandi: Loysing-Samband Vinstra-Høgra
2010-árin	Loysing-Samband

Kelda: Talvan er frá West, 2018: talva 4.4.

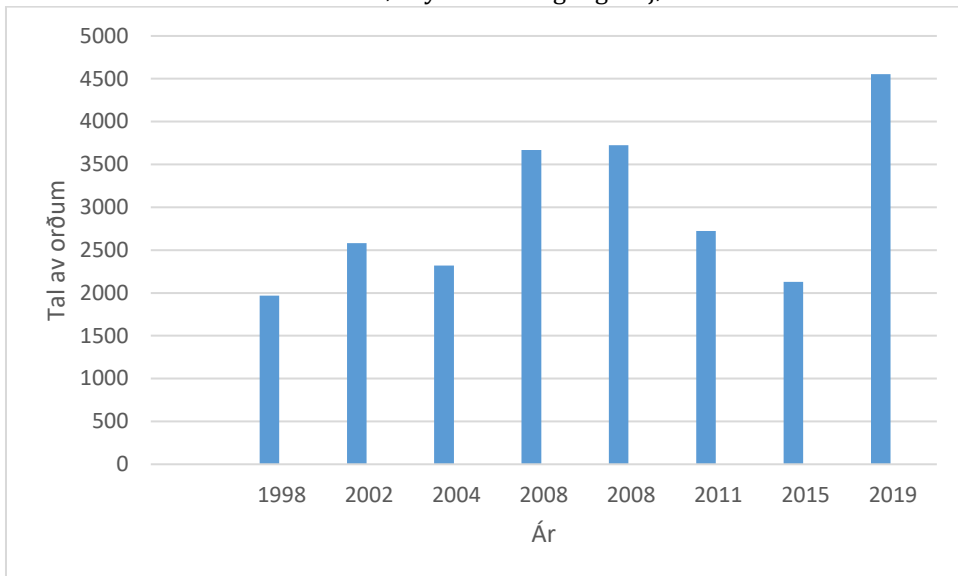
Tað viðførir, at føroyskar samgongur - alt annað líka - hava eitt størri politikkspressni enn vanligt, og at tørvur er á størri “neyðsemjum” enn vanligt. Harvið er vandin fyri ósemjum innanhýsis í flokkunum eisini størri, og tí er væntandi, at føroyskar samgongur eru óstøðugar.

Tølini fyri samgongur vísa kortini, at skipanin er støðugari enn fortreytirnar tala fyri. Verður hugt at tíðarskeiðinum síðani Heimastýrslógin varð sett í verk, t.v.s. 1948-2019, so er miðaltalið fyri samgongurnar 2,7 ár. Verður miðaltalið roknað fyri tíðarskeiðið eftir 1998 og til 2019 er tað umleið 3,1 ár,⁸ t.v.s. at miðaltalið fyri, hvussu leingi samgongurnar sita, er hækkað. Tó er tað skiftandi, hvussu leingi tær einstøku samgongurnar hava sitið. Um hugt verður at samgongunum síðani 1998, so eru fleiri samgongur, ið hava sitið alt tíðarskeiðið, men eisini samgongur, ið hava sitið heilt stutt, sí yvirlitið í talvu 4. Ábendingar eru sostatt um, at stjórnarsamstarv sum heild er støðugt. Eitt søguligt miðaltal á útvíð 3 ár er í øllum førum ikki heilt av leið. Tað, sum hevur týðning fyri at tryggja samgongustev, er t.d. at hava siðvenjur, har flokkar kunnu “tryggja seg” mótvegis hvørjum øðrum.

Tað er siðvenja, at samgongurnar orða eitt samgonguskjal, áðrenn samgonga verður skipað. Ein uppgerð fyri samgonguskjøluni seinastu 7 valini vísir, at skjøluni eru rættiliga ymisk til longdar. Tey eru frá útvíð 2.000 til góð 4.500 orð, sí mynd 8. Til samanberingar kann ein uppgerð hjá Indriðason & Kristinsson (2018) fyri 1980-2007 verða nevnd. Hon vísir, at slík skjøl í øðrum londum eisini eru sera ymisk til longdar. Tey eru millum 1.976 og 22.067 orð, t.v.s. at longdin á føroysku samgonguskjølunum liggur innan fyri hesi mørk um enn í lægra endanum. Tað er tó greitt, at tað er siðvenja at nýta samgonguskjøl sum amboð í stjórnarsamgongum.

Mynd 8.

Tal av orðum í føroyskum samgonguskjølum 1998-2019

⁸ Kelda til samgongutíðarskeið: Føroya Landsstýrið síðan 1948, yvirlit, Løgmannsskrivstovan.

Ein annar máti at tryggja samgongustev er ein skipan við regluligum landsstýrisfundum sum ein fastan tätt, og ein triði máti er at skipa fyri sonevndum samgongufundum eftir tørvi fyri øll tingfólkini hjá samgonguni. Í tíðarskeiðinum eftir 1996 eru eisini aðrar skipanir mentar við tí endamáli at stuðla samgongunum í at seta politisku málini í verk eins og ásett í samgonguskjalinum (Samrøða 2021, Hanusardóttir). Tað eru eisini dømi um, at forfólk í tingnevndum verða vald soleiðis, at tey kunnu virka sum eitt slag av “skuggalandsstýrisfólkum” (West, 2018; Laver & Shepsle, 1996), t.v.s. at tey við at brúka vitan frá tingnevndararbeiði kunnu hava eftirlit við tí, sum landsstýrisfólkið tekst við.

Talva 4.

Stjórn, stjórnarflokkar, tingsessir og andstøðustyrki 1998-2019

Stjórn	Tíðar- skeið	Stjórnarflokkar	Sessir í tinginum (sam- gongan)	Sessir í tinginum (Andstøðan, styrkiratio)
Fullveldis- samgonga	1998-2002	Fólkaflokkurin Tjóðveldi Sjálvstýri	18	14/32 = 0.44
Fullveldis- samgonga II	2002-2004	Fólkaflokkurin Tjóðveldi Sjálvstýri Miðflokkurin	17	15/32 = 0.47
Vinstra-høgra samgonga	2004-2008	Javnaðarflokkurin Fólkaflokkurin Sambandsflokkurin	21	11/32 = 0.34
Vinstra- konservativ samgonga	2008-2008	Javnaðarflokkurin Tjóðveldi Miðflokkurin	17	16/33 = 0.48
Vinstra-høgra samgonga II	2008-2011	Sambandsflokkurin Fólkaflokkurin Javnaðarflokkurin	20	13/33 = 0.39

Fróðskaparrit 68. bók 2022

Konservativ samgonga ⁹	2011-2015	Sambandsflokkurinn Fólkaflokkurinn Miðflokkurinn Sjálvstýri	19	14/33 = 0.42
Vinstra-samgonga	2015-2019	Javnaðarflokkurinn Tjóðveldi Framsókn Uttanflokkingarflokkur	17	16/33 = 0.48
Konservativ samgonga II	2019-	Sambandsflokkurinn Fólkaflokkurinn Miðflokkurinn	17	16/33 = 0.48

Kelda: Talvan er frá West, 2018: Appendix 2, tó umsett og tillagað.

Talva 4 vísir, at samgongur eru meiri ella minni sterkar, mált í tali av tingfólkum. Samgongurnar hava havt millum 17 og 21 tingfólk. Ein útrokning av sessunum hjá andstøðuni í mun til samlaða talið av tingfólkum gevur eitt mál fyri styrkina hjá andstøðuni. Henda útrokning vísir, at andstøðan var veikast í samgongutíðarskeiðunum, har trýggir av teimum størru flokkunum funnu saman í samgongu, t.v.s. 2004-2008 og 2008-2011.

Talvan vísir eisini eitt dømi um stjórn, hvørs meiriluti varð treytaður av uttanflokkingarfólki (2015-2019), og harvið er tað eitt dømi um eina minnilutastjórn. Eisini stjórnaði samgongan 2008-2011 í eitt styttri tíðarskeið uttan Fólkaflokkinn (apr.-nov. 2011) og var í staðin stuðlað av øðrum flokkum í tinginum. Bert ein av samgongunum í talvuni er dømi um sonevnda “ovurstóra” stjórn, og tað er 2011-2015-samgongan, har tað ikki var neyðugt at hava tveir av smáu flokkunum við fyri at tryggja meirilutan. Tað ber móguliga eisini til at siga, at vinstra-høgra samgongurnar í 2004-2008 og 2008-2011 vóru “ovurstórar” stjórnir, tí har hevði móguliga verið móguligt at skipa eina aðra samgongu, har politiska spennin hevði verið minni og kostnaðurin fyri semjuna lægri. Hesi lutfalsliga fáu dømir benda á, at vantandi flokkslýdni er ikki ein ovurstórir trupulleiki. Eisini eru dømir um minnilutastjórn í verki, hóast áður nevndu fortreytir ikki tala fyri hesum.

⁹ Sjálvstýrisflokkurinn fer úr stjórnini 5. september 2013, men stjórnin hevur framvegis ein meiriluta av sessunum í Løgtinginum.

Niðurstøða

Henda grein hevur sett sjóneykuna á føroysku politisku flokkarnar, flokkaskipanina og virksemið í stjórn. Kanningin hevur víst á skipanarligar fortreytir sum parlamentariska skipan, lutfalsvalskipan, fleirflokkaskipan, veika politiska miðu, samgongur við stórum politikkspenni og siðvenju við meirilutastjórn.

Kanningin vísir, at politiska flokkaskipanin hevur verið støðug í tíðarskeiðinum eftir, at skipanin við Heimastýri varð sett í verk, t.v.s. tá flokkaskipanin frysti. Tað sæst í jøvnu veljaraundirtøkuni sæð yvir tíð. Tað eru serliga fyra størstu flokkarnir, ið hava myndað floksskipanina sum skipanarligi bulurin. Á veljarastigi vísa tøluni avmarkað veljarasveiggj, t.v.s. at tilknýtið millum veljararnar og politisku flokkarnar eisini er rættiliga støðugt sæð við hesum mátinum. Nakað av órógvu var í skipanini í tíðarskeiðinum undir kreppuni í 90-árunum, men tað hevur síðani javnað seg aftur. Kanningin vísir eisini á, at hóast flokkaskipanin er støðug, so er politiska sundurpettingarstigið heldur høgt, og tað kann bjóða stjórnarviðurskiftunum av. Harumframt vísir kanningin, at politisku flokkarnir skipa samgongur eftir skiftandi semjuásum, og at føroyskar stjórnir hava eitt stórt politikkspenni. Kortini vísir kanningin, at tá um stjórnarviðurskiftir ræður og hóast truplar fortreytir við møguligum avleiðingum fyri flokslýdni, so eru stjórnarviðurskiftini eisini rættiliga støðug. Flokkar skiftast um at skipa stjórn, og samgongur halda ofta valskeiðið út. Sterk siðvenja er fyri meirilutastjórnnum, og hóast dømir eru um sonevndar “ovurstórar” stjórnir, so benda tær rættiliga støðugu samgongustjórnirnar og enntá dømini um minnilutastjórnir á, at avbjóðingarnar við flokslýdni í øllum førum ikki eru ovurstórar.

Íkastið hjá hesi grein er at vísa á tey nevndu skipanarligu viðurskiftini, sum hava týðningi fyri virksemið í føroysku politisku skipanini, og at kanna lyklatøl fyri t.d. veljarasveiggj, effektivar flokkar og samgonguvirksemi soleiðis at metast kann um stigið av støðugleika á flokksstigi og á samgongu- og stjórnarstigi. Greinin er ein byrjan til at fáa til vega meira fullfíggaða vitan um føroysku politisku skipanina, og til tað er neyðugt við fleiri kanningum. Tørvur er á meiri vitan um, hvussu samgonguflokkar tryggja sær, at førði politikkurin samsvarar við sjónarmiðini hjá flokkunum; hvussu andstøðuvirksemið er á tingi og nágreiniliga vitan um flokslýdni. Harumframt er tørvur á fleiri kanningum av politisku flokkunum sum feløg, hvussu flokkar hvør í sínum lagi skipa fyri vali og valstríði og ikki minst, hvussu flokkar rekruttera limir og valevnir.

Yvirlit yvir talvur og myndir

Mynd 1. Vegleiðandi mynd av føroysku flokkaskipanini í dag út frá loysing/samband og vinstra/høgra ásum.

Mynd 2. Politiskir flokkar og veljaraundirtøka frá 1906 til 2019 í %.

Mynd 3. Mát fyri veljarasveiggj í Føroyum 1990-2019.

Mynd 4. Mát fyri veljarasveiggj í Norðurlondum 1985-2019.

Mynd 5. Tal av effektivum politiskum flokkum í tinginum 1998-2019.

Mynd 6. Tal av effektivum politiskum flokkum í tinginum Norðurlond 1998-2019.

Mynd 7. Politisk sundurpetting/tal av effektivum politiskum flokkum í tinginum, Norðurlond yvir tíð.

Mynd 8. Tal av orðum í føroyskum samgonguskjølum 1998-2019.

Talva 1. Politiskir flokkar og tal av tingsessum 1998-2019.

Talva 2. Tal av effektivum politiskum flokkum í tinginum, miðal søguligt mát og nýggjasta mát fyri Norðurlond.

Talva 3. Yvirlit yvir semjuásir fyri skipan av stjórn síðani 1950 býtt í 10 ára skeið.

Talva 4. Stjórn, stjórnarflokkar, tingsessir og andstøðu styrki 1998-2019.

Tilvísingar

Ackrén, Maria and Jan Sundberg. 2019. "Exploring the Role of Regional Parties in the Nordic Autonomies: Why Entrenched Self-Government Matters." *Journal of Autonomy and Security Studies* 3(2): 8–36.

Aldrich, John H. 1995. *Why Parties? The Origin and Transformation of Political Parties in America*. Chicago: University of Chicago Press.

Bergman, Torbjörn and Kaare Strøm. 2011. *The Madisonian Turn. Political Parties and Parliamentary Democracy in Nordic Europe*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Carey, John, and Matthew Shugart. 1995. "Incentives to Cultivate a Personal Vote: A Rank Ordering of Electoral Formulas." *Electoral Studies* 14(4): 417–39.

Dahl, Robert A. 1971. *Polyarchy*. New Haven: CT: Yale University Press.

Dahl, Robert A. and Edward R. Tufte. 1973. *Size and Democracy*. Stanford University Press, California.

Demker, Marie and Lars Svåsand. 2005. *Partiernas Århundrade*. Stockholm: Santérus Forlag.

Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row.

Green-Pedersen, Christoffer. 2001. "Minority Governments and Party Politics: The Political and Institutional Background to the 'Danish Miracle.'" *Journal of Public Policy* 21(1): 53–70.

Hall, Peter A., and Rosemary C. R. Taylor. 1996. "Political Science and the Three New Institutionalisms." *Political Studies* 44(5): 936–57.

- Heidar, Knud. 2000. "Parliamentary Party Groups." In *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience*, eds. Peter Esaiasson and Knud Heidar. Ohio: The Ohio State University, 183–209.
- Indriðason, Indriði H., and Gunnar Helgi Kristinsson. 2018. "The Role of Parliament under Ministerial Government." *Veftímaritið Stjórnmal og stjórnsýsla* 14(1): 149–66.
- Jákupsstovu, Beinta. 2006. *Kunnskap Og Makt - Færøysk Helsepolitikk Gjennom 150 Ár*. Tórshavn: Faroe University Press.
- Jákupsstovu, Beinta í. 2013. "Kvinneunderskudd Blant Færøyske Politikere – Sett i Lys Av Norris' traktatmodell for Rekruttering Av Politiske Representanter." *Tidsskrift for Samfunnsforskning* 54(3): 311–37.
- Kosiara-Pedersen, Karina, and Helene Helboe Pedersen. 2016. "Partier Og Partisystemer." In *Det Demokratiske System*, eds. Jørgen Grønnegård Christensen and Jørgen Elklit. København: Hans Reitzels Forlag, 64–93.
- Laver, Michael, and Kenneth Shepsle. 1996. *Making and Breaking Governments: Cabinets and Legislatures in Parliamentary Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lipset, Seymour Martin, and Stein eds. Rokkan. 1967. *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: Free Press.
- Mansbridge, Jane. 2003. "Rethinking Representation." *American Political Science Review* 97(4): 515–28.
- Mayhew, David. 1974. *Congress: The Electoral Connection*. New Haven: Yale University Press.
- Müller, Wolfgang C. 2000. "Political Parties in Parliamentary Democracies: Making Delegation and Accountability Work." *European Journal of Political Research* 37(3): 309–33.
- Narud, Hanne Marthe and Henry Valen. 2008. "Coalition Membership and Electoral Performance, Hanne Marthe Narud and Henry Valen." In *Cabinets and Coalition Bargaining*, eds. Kaare Strøm, Wolfgang C Müller, and Torbjörn Bergman. Oxford: Oxford University Press.
- Pitkin, Hanna Fenichel. 1967. *The Concept of Representation*. Los Angeles: University of California Press.
- Rasch, Bjørn Erik. 2011. "Why Minority Governments? Executive-Legislative Relations in the Nordic Countries." In *Parliamentary Government in the Nordic Countries at a Crossroads*, eds. Thomas Persson and Matti Wiberg. Stockholm: Santérus Academic Press, 41–63.
- Riker, W.H. 1962. *The Theory of Political Coalitions*. New Haven, CT: Yale University Press.

- Schattschneider, Elmer Erik. 1942. *Party Government*. New York: Farrar & Rinehart.
- Sieberer, Ulrich. 2006. "Party Unity in Parliamentary Democracies: A Comparative Analysis." *Journal of Legislative Studies* 12(2): 150–78.
- Sølvará, Hans Andrias. 2002. *Løgtingið 150*. Tósrhavn: Løgtingið, bind I.
- Strøm, Kaare. 2003. "Parliamentary Democracy and Delegation." In *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*, eds. Kaare Strøm, Wolfgang Müller and Torbjorn Bergman. Oxford: Oxford University press, 55–109.
- Strøm, Kaare, Wolfgang C. Müller, and Daniel Markham Smith. 2010. "Parliamentary Control of Coalition Governments." *Annual Review of Political Science* 13: 517–35.
- Taagepera, R, and M Shugart. 1989. *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*. New Haven: Yale University Press.
- Thürk, Maria, Johan Hellström, and Holger Döring. 2021. "Institutional Constraints on Cabinet Formation: Veto Points and Party System Dynamics." *European Journal of Political Research* 60(2): 295–316.
- Veenendaal, Wouter. 2013. "Size and Personalistic Politics: Characteristics of Political Competition in Four Microstates." *Round Table* 102(3): 245–57.
- Wang, Zakaris. 1964. "'Der Ønskes En Redegørelse for Og Analyse Af Forholdet Mellem Lagting Og Landsstyre under Lov Om Færøernes Hjemmestyre, Med Særligt Henblik På de Politiske Partiers Funktion Indenfor Dette.'" Aarhus Universitet.
- West, Hallbera. 2018. "MP Firefighting: When Do MPs Hold Government Accountable?" Aarhus University, Politics ph.d. serie.
- . 2020a. "Færøsk Politik – Mellem Gamle Politiske Traditioner Og Ny Forvaltningspraksis." *Økonomi & Politik* 93(4): 11–23.
- . 2021a. "MP Firefighting and the Institutional Logic." *Journal of Legislative Studies* 27(3): 337–56..

Samrøða (2021), Hanusardóttir, Marjun, Løgmansstjóri (1996-2021), 30. juni.